

Niklas Rådström. Boken. Bonniers förlag.

I flera böcker har författaren Niklas Rådström brottats med frågan om skapandets villkor, som i "Gästen", "Månens anförvant" och "Stig". Kanske är det därför som han nu, via teatermanuset "Bibeln", låter skapandet möta skaparen i romanen "Boken". Här återgestaltar Niklas Rådström Bibelns många böcker och berättelser. Men det är inget slaviskt återberättande för att undersöka gud och religion. Det som står i centrum är själva berättandet; dess betydelse och mångtydighet. Hur berättandet gör oss levande, tolkar våra liv, håller oss vid liv och hur berättelserna ständigt lever vidare i nya skapelser och skildringar.

Niklas Rådström delar in sin berättelse i två delar "Bokens äldre del" och "Boken nyare del". Men det är inte den trosmässiga uppdelningen av Nya och Gamla testamentet som gäller här. Det som skiljer de båda delarna åt är historien. Den äldre delen rör sig i berättelsen mytologiska pre- och protohistoria som är näst intill oåtkomlig för historiska källor och arkeologiska fynd. Den nyare delen kliver in i den verifierbara världen, vilket gör änglarnas närvaro mer diffus och människorna desto mindre passiva.

Gud är inte skaparen som arkitekten med ett trollspö i handen. Han (eller hon, det eller dem) är författaren. Sitter i ett skrivarrum med tomma pappersark som väntar på att fyllas med människor, skeenden, konflikter, relationer, krig och kärlek. Utanför fönstret passar nordiska årstider revy allteftersom skrivandet fortgår. Så när gud brottas med Jakob är det följaktligen en penna han kämpar med i handen, medan Jakob själv söker koppla grepp om en kropp. Han, författaren, är lite vilsen i skrivandet. Tappar kontrollen över det. Gestalterna får eget liv, tar sig friheter och driver berättelsen åt oväntade håll. Två gestalter följer berättelsen från början till romanens slut. Kvinnan och mannen som fanns med i den trädgård där allt tog sin början. De bryter sig loss ur berättelsen och vandrar genom den som både iakttagare och offer till de händelser som sedan tar sin plats i en allt mer fixerad världshistoria. Då och då stannar berättelsen upp med att människor kommenterar den. Diskuterar varför det går rättfärdiga människor illa, som vore det ett bibelstudium mitt inne i berättelsen de själva är en del av. Änglarna granskar människorna och ställer obehagligt närgångna frågor till Abraham. Varför kämpade han så intensivt för att rädda befolkningen i Sodom, när han sedan utan

ifrågasättande gör sig beredd att offra sin son Isak? Frågor som Bibelns läsare alltid tvingats att ta ställning till och brottas med, men som den tvärsäkra publiken alltid sökt undvika. Niklas Rådströms Bibel blir därmed ingen plats för fundamentalism och dogmatism. Fundamentalismen finns där i berättelsens utkant, som ett hot och med en ambition att få stopp på den. Göra den till sin.

Gud, författaren, är osäker vad han ska med sin berättelse. Styr den inte och förstår den inte alltid rakt igenom. Hur ondska, hat, krig och konflikt smyger sig in i berättelsen tycks te sig obegripligt för honom. Trots att det är han själv som håller i pennan. Inte ens Jesusgestalten begriper han fullt ut. Han längtar själv in till berättelsen. Inkarnationen blir att Gud skriver in sig själv i boken, som den gåtfulle gestalten på väg till Emmaus. Det skapar en samhörighet mellan berättelsens gestalter, dess författare och läsaren som berörs av den. Allt och alla smälter samman till människan som lever och dör och söker en mening med att det är så.

Även Bibelns gestalter och relationer förtätas. Rut och Naomi finns redan med vid övergången av Jordan. Jesus dör på korset samtidigt som Job kämpar för sin rättvisa i en värld som blivit utlämnad åt en brottsling. Och barnet föds i stallet i samma ögonblick som Jona pressas ut ur valfiskens buk. Det som författaren, skaparen, med denna sammansmältning vill skildra är "det levande, om varje andetags triumf, om varje hjärtslags klang, om glädjen att finnas till".

Niklas Rådströms "Boken" är en roman som inte liknar något annat jag läst. Den är så mycket mer än ett omtolkande och ett återberättande som många andra författare gett sig i kast med. Den är egentligen inte ens en analys av Bibeln. Rådström skulle lika gärna ha kunnat utgå från de grekiska myterna och tragedierna eller Shakespeares dramer. Men det är Bibelns berättelser som lever än idag som litteratur, som ett rättesnöre och religiöst dokument. Fokus i romanen är vad berättandet och dessa berättelser betyder för oss och gör med oss. Hur de håller oss vid liv och hur vi ständigt omtolkar och förändrar dem för detta syfte. "Boken" knyter på så sätt an till judendomens midrashim, där Bibelns berättelser tolkas, läggs till och undersöks genom ett djärvt och fritt berättande.

Ändå tänker jag att Niklas Rådström roman har en angelägen exegetisk betydelse. Den ställer de hermeneutiska frågorna i ett tveklöst centrum, genom att visa på hur mycket vi går miste av Bibelns innehåll när vi inte vill förstå den som litterära berättelser länkade till världens och historiens alla andra berättelse, skildringar och skrifter. Jag tänker också att detta är en roman som för oss i kontakt med alla dem som en gång faktiskt höll i de otaliga pennor och som satt vid de många lägerledar där dessa berättelser kom till, samlades ihop och skrevs ned. Niklas Rådström hjälper oss att läsa och förstå Bibeln mellan dess rader. Tar oss med i de otaliga tomrum som finns i texten och låter oss upptäcka en ny värld och nya dimensioner där.

Niklas Rådström har skrivit en storslagen roman som kommer att ljuda länge bland oss. Om vår samhörighet till historien och till varandra. Om ljuset och livet vi greppar efter i en värld som är stundtals är mörk och alltid innehåller död. Om att leva i en värld där gott och ont är sammanblandat och inte alltid möjligt att skilja åt. Jag hoppas också att den snart återfinns på teologutbildningarnas litteraturlistor, eftersom den gör Bibeln levande, mer förstålig och närvarande utan fundamentalismens tyranni.

Jakob Carlander

Teol lic i Gamla testamentets exegetik.